

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΠΕΡΙ ΠΛΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ

Διαχρονική η Κοινωνική Διδασκαλία του Αγίου Βασιλείου και άκρως επίκαιρη σε περίοδο οικονομικής κρίσεως.

Ο αοίδιμος Μεγάλος Πανεπιστημιακός Καθηγητής, κορυφαίος των Πατρολόγων, Παναγιώτης Χρήστος αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η κοινωνική διδασκαλία του Μεγάλου Βασιλείου κατέχει εξέχουσα θέση στην καθόλου διδασκαλία του, όπως άλλωστε αξιόλογος υπήρξε και η κοινωνική δράση αυτού στην εν γένει εκκλησιαστική-κοινωνική-ποιμαντική δραστηριότητά του.

Σχεδόν το μεγαλύτερο μέρος του συγγραφικού του έργου διαπνέεται από πλούσιο κοινωνικό φρόνημα και ιδιαίτερα μάλιστα ενδιαφέρον παρουσιάζουν από της πλευράς αυτής οι ομιλίες του περί πλούτου και πλεονεξίας.

Οι ομιλίες αυτές, εκ των οποίων τμήματα δημοσιεύουμε στο παρόν άρθρο μας, θα πρέπει να εκφωνήθηκαν κατά το έτος 368 μ.Χ., πριν δηλαδή από 16 ολόκληρους αιώνες, για να παρακινηθούν οι σκληροκάρδιοι και άπληστοι πλούσιοι και συνακόλουθα να αναδειχθούν φιλάδελφοι, κοινωνικά αλληλέγγυοι και ευμετάδοτοι προς τις ποικίλες ανάγκες των πενεστέρων τάξεων, οι οποίες του ενσκήψαντος κατά την περίοδο εκείνη λιμού και της ξηρασίας εδοκιμάζοντο δεινώς από την έλλειψη τροφίμων.

Ο Μέγας Βασίλειος αντιμετωπίζοντας το όλο θέμα του πλούτου μέσα στο πλαίσιο των ποιμαντικών του φροντίδων για τις πνευματικές και υλικές ανάγκες του ποιμνίου του διατυπώνει ως κορυφαίος Θεολόγος, Θεόφρων Πατήρ της Εκκλησίας και ευαίσθητος Επίσκοπος τις αξιοπρόσεκτες περί του πλούτου κοινωνικές ιδέες του,

οι οποίες και κατά την θεωρητική σύλληψη και κατά την πρακτική εφαρμογή τους παραμένουν ακόμη και σήμερα αζεπέραστες.

Το κείμενο της Θεοπνεύστου ομιλίας του Μεγάλου Βασιλείου, που τέμνει την κατάσταση της σύγχρονης υλιστικής και καταναλωτικής εποχής μας, έχει ως εξής:

«...Διότι νά, η προσταγή του Κυρίου σε αποδεικνύει ότι απέχεις πάρα πολύ μακριά από την αληθινή αγάπη. Διότι εάν αυτό που διαβεβαίωσες ήταν αληθινό, ότι δηλαδή, από τα νειάτα σου ετήρησες την εντολή της αγάπης και έδωσες στον καθένα τόσο όσο και στον εαυτό σου, τότε από πού προέρχεται αυτή η χρηματική περιουσία; Διότι η ικανοποίηση των αναγκών των πτωχών καταναλώνει τον πλούτο, όταν δηλαδή ο καθένας μεν δέχεται ολίγα για την ικανοποίηση των αναγκών του, όλοι όμως μαζί μοιράζονται τα υπάρχοντα που ξοδεύονται για όλους.

Ώστε αυτός που αγαπά τον πλησίον ωσάν τον εαυτό του δεν κατέχει τίποτε περισσότερο από τον πλησίον. Αλλ' όμως φαίνεσαι να έχεις πολλά κτήματα. Από πού αυτά; Από πού αλλού παρά από του ότι είναι φανερό ότι επροτιμούσες την δική σου απόλαυση από την παρηγοριά των πολλών.

Όσο λοιπόν υπερέχεις κατά τον πλούτο, τόσο υστερείς κατά την αγάπη. Διότι προ πολλού θα είχες σκεφθεί να απομακρύνεις τα χρήματα, εάν είχες αγαπήσει τον πλησίον. Τώρα δε τα χρήματα είναι συνδεδεμένα μαζί σου περισσότερο από τα μέλη του σώματος και ο χωρισμός από αυτά, σε λυπεί σαν τον ακρωτηριασμό των χρησιμότερων μελών.

Διότι εάν είχες ενδύσει τον γυμνό, εάν είχες δώσει τον άρτο σου σ' αυτόν που πεινά, εάν η πόρτα σου είχε ανοιχθεί σε κάθε ξένο, εάν είχες γίνει πατέρας των ορφανών, εάν συνέπασχες με κάθε αδύνατο, για ποια χρήματα τώρα θα εδοκίμαζες λύπη; Καθόλου δεν θα δυσκολευόσουν να διαθέσεις τα υπόλοιπα, εάν από πολλού είχες σκεφθεί να τα μοιράζεις στους ενδεείς...

Αλλά τι τον χρειάζεσαι τον πλούτο; Θα ενδυθείς με ένδυμα; Δύο πήχεις σου αρκούν λοιπόν για τον χιτωνίσκο και η ένδυση ενός ιματίου θα καλύψει ολόκληρη την ανάγκη των ενδυμάτων. Μήπως θα ξοδεύσεις τον πλούτο στην διατροφή; Ένας άρτος είναι αρκετός για να γεμίσεις την κοιλιά σου. Γιατί λοιπόν λυπάσαι; Σαν τι στερείσαι; Την δόξα του πλούτου; Αλλά εάν δεν αναζητήσεις την επίγεια δόξα, θα εύρεις εκείνη που είναι πραγματική και λαμπρά, αφού σε προάγει στην Βασιλεία των Ουρανών.

Το να έχεις απλώς τον πλούτο είναι πράγμα που αγαπάς, έστω και δεν προκύπτει κανένα όφελος απ' αυτόν. Εξάλλου, το ότι είναι ανόητη η φροντίδα για άχρηστα πράγματα, είναι σε όλους γνωστό.

Ίσως σου φανεί παράδοξο αυτό που σκοπεύω να σου ειπώ, πλην όμως απ' όλα το πιο αληθινό. Όταν ο πλούτος σκορπίζεται, κατά τον τρόπο που ο Κύριος παραγγέλλει, είναι φυσικό να παραμένει, όταν όμως φυλάσσεται είναι φυσικό να αποξενώνεται. Εάν τον φυλάσσεις, δεν θα τον έχεις, εάν τον σκορπίσεις, δεν θα τον απωλέσεις...

Αλλ' όμως ο πλούτος... υποβάλλει στους πλουσίους άπειρες αφορμές για δαπάνη, ώστε τα περιττά και τα άχρηστα να θεωρούνται ως σπουδαία και τίποτε να μην είναι αρκετό για την εφευρετικότητα των εξόδων... Άκου λοιπόν ποιοι είναι οι κανονισμοί αυτών. Να είναι, λέγει, άλλος μεν πλούτος για χρήση, άλλος για απόθεμα, και αυτός που εξυπηρετεί τις ανάγκες να ξεπερνά το όριο των απαραίτητων πραγμάτων. Αυτός να υπάρχει για τις πολυτέλειες των σπιτιών και εκείνος να εξυπηρετεί τις κοσμικές επιδείξεις... Όταν όμως ο πλούτος που διαμοιράζεται σε άπειρες ανάγκες περισσεύει, παραχώνεται στη γη και φυλάσσεται σε μέρη μυστικά.... Είναι μεν απρόβλεπτο το μέλλον εάν έλθει προς την ανάγκη του χρυσού, δεν είναι όμως άδηλος η ζημία από την απανθρωπιά της συμπεριφοράς. Διότι αφού δεν μπόρεσες να ξοδεύσεις τον πλούτο στις απειράριθμες επινοήσεις, τότε τον απέκρυψες στη γή.... Τέτοιοι είναι αυτοί που καταδέχονται να κάνουν όλα τ' άλλα, αλλά αντιτίθενται στην απομάκρυνση των υπαρχόντων.

Γνωρίζω ότι πολλοί νηστεύουν, προσεύχονται, στενάζουν, φανερώνουν όλη την ανέξοδη ευλάβεια, δεν αφήνουν όμως ένα οβολό σ' αυτούς που θλίβονται. Ποιο το όφελός τους από την λοιπή αρετή; Διότι δεν τους δέχεται η Βασιλεία των Ουρανών....

Η καρδιά σου, πλεονέκτη, ωσάν σε ζυγαριά ζυγίζεται, αν κλίνει προς την αληθινή ζωή ή προς την προσωρινή απόλαυση. Διότι αρμόζει αυτοί που σκέπτονται συνετά να θεωρούν την χρήση του πλούτου οικονομική και όχι απολαυστική, και όταν τον αποχωρίζονται να χαίρουν, ωσάν να αποχωρίζονται από ξένα, αλλά να μη δυσανασχετούν, ωσάν να εκπίπτουν από οικεία....

Εσύ όμως με το να δίδεις χρυσό και να αποκτάς άλογα δεν λυπάσαι, με το να πωλείς δε πράγματα φθαρτά και να αγοράζεις την Ουράνια Βασιλεία, δακρύζεις και αρνείσαι αυτόν που ζητά και δεν συγκατατίθεσαι να δώσεις, με το να εφευρίσκεις χίλιες δυό προφάσεις για έξοδα.

Τι θα αποκριθείς στον Κριτή, εσύ που ενδύεις τους τοίχους και δεν ενδύεις άνθρωπο; Που στολίζεις τα άλογα, αλλά περιφρονείς τον αδελφό σου που είναι δίπλα σου και είναι γυμνός; Που καταμουχλιάζεις το σιτάρι και δεν τρέφεις αυτούς που πεινούν; Που παραχώνεις τον χρυσό και καταφρονείς τον καταπιεζόμενο;....

Διότι αυτοί που αγαπούν το χρυσάφι χαίρουν να είναι δεμένοι με χειροπέδες, μόνον εάν το δέσιμο είναι από χρυσό.... Όταν λοιπόν ο πλούτος από τον άνδρα και την γυναίκα, που ο ένας συναγωνίζεται τον άλλον στις επινοήσεις των ματαίων, διασπαθίζεται σε τόσα πολλά πράγματα, είναι εύλογο να μη μένει καιρός να ενδιαφερθούν για άλλους....

Να είσαι μεγαλόψυχος. Οι μικροί και οι μεγάλοι τοίχοι εκπληρώνουν την ίδια ανάγκη. Όταν εισέλθω σε σπίτι ανδρός ξιπασμένου και νεόπλουτου και το ιδώ να είναι στολισμένο με ποικίλα άνθη ξέρω πολύ καλά ότι αυτός τίποτε από τα βλεπόμενα δεν κατέχει ως πολυτιμώτερο, αλλά καλλωπίζει τα άψυχα και έχει αστόλιστη την ψυχή.

Πες μου, ποια περισσότερη ανάγκη παρέχουν τα αργυρένια κρεβάτια και τα αργυρένια τραπέζια, τα ελεφάντινα καθίσματα και τα ελεφάντινα αμάξια, ώστε ο πλούτος εξ αιτίας αυτών να μη προσφέρεται στους φτωχούς αν και είναι αναρίθμητοι και στέκονται έξω από την πόρτα και εκβάλλουν κάθε είδους λυπητεράς φωνής;

Εσύ δε αρνείσαι να δώσεις, με το να λέγεις ότι είναι αδύνατον να επαρκέσεις σ' αυτούς που απαιτούν. Και με την γλώσσα μεν ορκίζεσαι, ελέγχεσαι δε από το χέρι. Διότι το χέρι σου που δεν ομιλεί, αλλά περιαστράπτει από την πέτρα του δαχτυλιδιού, διαλαλεί την ψευδολογία σου. Πόσους θα μπορούσε να απαλλάξει από τα χρέη ένα δικό σου δαχτυλίδι; Πόσα σπίτια που καταστρέφονται να ανορθώσει; Μία ιματιοθήκη σου μπορεί να ενδύσει ολόκληρο λαό που τρεμουλιάζει. Αλλ' ανέχεσαι να διώξεις άπρακτο τον πτωχό, χωρίς να φοβάσαι την δικαιοσύνη της ανταποδόσεως από τον Κριτή. Δεν ελέησες, δεν θα ελεηθείς. Δεν άνοιξες την πόρτα, θα εκδιωχθείς από την Βασιλεία. Δεν έδωσες το ψωμί, δεν θα λάβεις την αιώνια ζωή. Αλλά λέγεις πτωχό τον εαυτό σου. Και εγώ συμφωνώ. Διότι ο πτωχός είναι αυτός που στερείται από πολλά. Και εσάς η αχόρταγη επιθυμία Σας κάνει να στερείσθε από πολλά.... Οι νεόπλουτοι, αφού αποκτήσουν πολλά, επιθυμούν περισσότερα, τρέφοντες την ασθένεια με αυτό που πάντοτε προστίθεται και καταντά η φροντίδα τους στο αντίθετο. Διότι δεν τους ευφραίνουν τα παρόντα αν και είναι τόσα πολλά, όσον τους λείπουν τα ελλείποντα, όσα βέβαια αυτοί υποθέτουν ότι τους λείπουν, ώστε πάντοτε η ψυχή να λιώνει από τις φροντίδες, εφόσον επιδιώκουν περισσότερα. Ενώ αυτοί πρέπει να ευφραίνονται και να είναι ευχαριστημένοι, επειδή είναι τόσο πολλοί εύποροι, αυτοί όμως δυσφορούν και θλίβονται, διότι είναι κατώτεροι από ένα ή δύο υπερπλούσιους. Όταν φθάσουν αυτόν τον πλούσιο, αμέσως αγωνίζονται να εξισωθούν με τον πλουσιότερο. Και όταν και αυτόν τον φθάσουν, τότε μεταφέρουν την φροντίδα στον άλλον....

Ο πλεονέκτης είναι κακός γείτονας στην πόλη, κακός και στην εξοχή. Η θάλασσα γνωρίζει τα σύνορά της και η νύχτα δεν παραβιάζει την παλαιά οροθεσία. Ο πλεονέκτης όμως δεν σέβεται τον χρόνο, δεν γνωρίζει σύνορα, δεν ανέχεται την σειρά της διαδοχής, αλλά μιμείται την ορμητικότητα της φωτιάς. Όλα τα αρπάζει, σε όλα εξαπλώνεται... όλα υποκύπτουν στην τυραννία, όλα από φόβο ζαρώνουν στην καταδυνάστευση, ώστε ο καθένας από αυτούς που έχουν αδικηθεί, έχει κάθε λόγο να μη επιχειρεί να πάθει χειρότερο κακό παρά να ζητήσει ικανοποίηση δι' όσα έπαθε. Οδηγεί τα ζευγάρια βοδιών, οργώνει, σπέρνει, θερίζει αυτά που δεν του ανήκουν. Εάν αντιμιλήσεις, ακολουθούν τα κτυπήματα. Εάν οδύρεσαι, σε καταγγέλλει ότι τον εξύβρισες, ότι είσαι υπό δίκην και θα πας στην φυλακή. Οι συκοφάντες είναι έτοιμοι να θέσουν σε κίνδυνο την ζωή σου...

Έχεις τόσα και τόσα πλέθρα καλλιεργησίμου γης, άλλα τόσα φυτευμένα βουνά, πεδιάδες, κοιλάδες, ποταμούς, λιβάδια. Τι λοιπόν θα συμβεί ύστερα απ' όλα αυτά; Δεν σε περιμένουν τρεις πήχεις όλοι- όλοι; Δεν θα είναι αρκετόν το βάρος ολίγων πετρών για να φυλαχθεί η δυστυχής σάρκα; Για ποιόν κοπιάζεις; Για ποιον αδικείς; Γιατί με τα χέρια σου μαζεύεις ακαρπία; Μακάρι να μαζεύεις ακαρπία και

όχι υλικό για το αιώνιο πύρ. Δεν θα απαλλαγείς από την μέθη αυτή; Δεν θα υγιαίνουν τα λογικά σου; Δεν θα συνέλθεις; Δεν θα φέρεις στα μάτια σου το Δικαστήριο του Χριστού; Τι θα απολογηθείς όταν θα σε έχουν περικυκλώσει οι αδικημένοι και θα σε κατηγορούν στον δίκαιο Κριτή; Τι θα κάμεις λοιπόν; Ποιούς συνηγόρους θα πληρώσεις; Ποιούς μάρτυρες θα προσκομίσεις; Πώς θα ξεγελάσεις τον δικαστή που δεν εξαπατάται; Δεν παρίσταται δικηγόρος εκεί, δεν υπάρχει επιχειρηματολογία που να μπορεί να υποκλέψει την αλήθεια από τον δικαστή.

Δεν συνοδεύουν οι κόλακες, ούτε τα χρήματα, ούτε το μέγεθος του αξιώματος. Μόνος χωρίς φίλους, χωρίς βοηθούς, χωρίς συνήγορο, αναπολόγητος, ντροπιασμένος θα οδηγηθείς, σκυθρωπός, κατηφής, ολομόναχος, δειλός. Διότι όπου και αν περιφέρεις το βλέμμα σου θα δεις καθαρές τις εικόνες των κακών έργων. Από τη μία τα δάκρυα του ορφανού, από την άλλη τους στεναγμούς της χήρας, απ' αλλού τους γρονθοκοπημένους από εσένα πτωχούς, τους υπηρέτες που καταξέσχισες τις σάρκες, τους γείτονες που εξόργιζες. Όλα θα ξεσηκωθούν εναντίον σου. Ο πονηρός χορός των κακών σου πράξεων θα σε περιστοιχίζει. Διότι όπως η σκιά στο σώμα έτσι και οι αμαρτίες συνοδεύουν την ψυχή και εξεικονίζουν ολοκάθαρα τις πράξεις. Γι' αυτό εκεί δεν χωρεί άρνηση, αλλά βουβαίνεται το στόμα και μάλιστα το αδιάντροπο. Διότι τα ίδια πράγματα του καθενός, χωρίς να εκβάλλουν φωνή, αλλά εμφανιζόμενα όπως ακριβώς έχουν διαπραχθεί από εμάς, καταθέτουν ως μάρτυρες...

...Ποιος ελυπήθη ο θάνατος για τα πλούτη του; Ποιος λυτρώθηκε από την αρρώστια εξ αιτίας των χρημάτων του; Ως τότε ο χρυσός θα είναι η αγχόνη των ψυχών, το αγκίστρι του θανάτου, το δόλωμα της αμαρτίας; Ως τότε ο πλούτος θα είναι η αιτία του πολέμου για τον οποίο κατασκευάζονται τα όπλα και ακονίζονται τα ξίφη; Εξαιτίας αυτού οι συγγενείς παραγκωνίζουν την συγγένεια, οι αδελφοί σε φονική διάθεση υποβλέπει ο ένας τον άλλον. Εξαιτίας του πλούτου οι ερημιές φιλοξενούν τους φονιάδες, η θάλασσα τους πειρατές, οι πόλεις τους συκοφάντες. Ποιος είναι ο πατέρας του ψεύδους; Ποιος ο δημιουργός της πλαστογραφίας; Ποιος εγέννησε την ψευδορκία; Δεν είναι ο πλούτος; Δεν είναι η μέριμνα γι' αυτόν.

Τι κάνετε άνθρωποι; Τι λέτε; Αφού τα απολαύσω σε ολόκληρη την ζωή μου μετά τον θάνατο θα κάμω κληρονόμους της περιουσίας μου τους φτωχούς; Αφού τους καταστήσω κατόχους των δικών μου μέσω γραμμάτων και διαθηκών. Όταν πια δεν θα ευρίσκεσαι ανάμεσα στους ανθρώπους, τότε θα γίνεις φιλόανθρωπος; Όταν θα σε αντικρύσω νεκρό, τότε θα σε ονομάσω φιλάδελφο; Ενώ κείσαι στον τάφο και έχεις διαλυθεί στο χώμα, έγινες άφθονος και μεγαλόκαρδος στις δαπάνες; ...

Όσο ζούσες την ζωή σου πολυτελώς και ο πλούτος σου εχύνετο τριγύρω σου, δεν καταδεχόσουν ούτε καν να ρίξεις μία ματιάς στους πτωχούς, τώρα που είσαι πεθαμένος, ποια λοιπόν είναι η ενέργεια; Ποιος μισθός για εργασία σου οφείλεται; Δείξε τα έργα και ζήτησε τις ανταμοιβές.